

שבת הראי"ה

ליקוטים מתורתו של הצדיק והחסיד, מרא דארעא דישראל, שר התורה ורועה ישראל

רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

פרשת
וישב

גליון מספר 53

יצא לאור ע"י ארגון 'אור האורות' הפצת תורת הגה"צ הראי"ה קוק זיע"א ♦ שאלות ותגובות ניתן לשלוח לכתובת: רח' הרב צבי יהודה 6 דירה 3 בת-ים, או בדוא"ל: reiyyaa@gmail.com ♦ להתקשר למספר: 0507-583810 ♦ תרומות ניתן להפקיד בבנק הדואר חשבון מס' 20778885 ♦ ניתן לקרוא את העלון גם באתר: www.yeshiva.org.il

אורות הפרשה

לְכָה וְאֶשְׁלַחְךָ אֶלְיָהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַנְּנִי וְלוֹ יָגוּ.
מפרש רש"י: "הנני – לשון ענוה וזריזות".

וכן הוא ביטוי של הראי"ה: "הנני" הוא לשון ענוה וזריזות, כי העניו הוא זריז. ומאידך: "הגאוה, מסבבת עצלות" [מידות הראיה, גאוה וענוה]. ומוסיף הראי"ה: "הענוה והשפלות האמיתית מוסיפה בריאות וכוח, ואילו הענוה הדמיונית – מחליאה ומעציבה. על כן יבחר לו האדם מדת הענוה והשפלות בצורתה הבהירה למען יחזק ויאמץ, וקוי ד' יחליפו כוח" [שם].

וַיֹּאמְרוּ הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה בִּי שְׁמַעְתִּי אֲמִרִים נְלָכָה דְתִיבָה וְלוֹ, וְלוֹ יָגוּ.
מפרש רש"י: "נסעו מזה – הסיעו עצמן מן האחוזה".

מין הראי"ה עסק כל חייו במניעת הפירוד בעם ישראל, ובהשכנת השלום והאחדות. באחד ממאמריו הראשונים, מסביר הראי"ה את חשיבות הפעילות להבאת השלום. וכך הוא כותב:

"מלאכת הקודש הזאת גדולה ורבה היא עד אין חקר, ולא לנו לגמור את המלאכה, כי כבר מובטחים אנו מפי הש"ת "הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם" [מלאכי ג כג], והורונו חז"ל שאליהו הנביא בא לעשות שלום בעולם [ערוכות פ"ח מ"ז], והדבר ידוע שכמו ששלימות הפעולה תעיד על שלימות הפועל כן שלמות הפועל תעיד על שלמות הפעולה, ודי לנו לרעת עד כמה רחוקה פעולה קדושה זאת מיכולת אנוש כערבנו, ונכבד ממנו, עד כי נועד אליה רק מלאך הברית אשר אנחנו מבקשים [מלאכי ג, א]. אבל בזו המידה שאנו מיואשים משלמותה, כן אנחנו מובטחים לזכות בחלקים ממנה, כאשר נשים

לזה השתדלותנו, כאשר אמרו חז"ל "ת"ח מרבים שלום בעולם" [ברכות סד.].
[...] שלום, השם הנערץ והנקדש הזה נמצאהו מושאל ברוב הפעמים רק לשלילת המחלוקת והמדרים, אבל לא זהו השלום שהוא אחד מעמודי העולם [אבות א, י], ועל דבר של שלילה לא נוכל לומר שרק הוא יהיה הכלי האחד המחזיק ברכה לישראל [עוקצין ג, יב], אבל השלום שאנחנו חייבים להיות רודפים אחריו [תהילים לד טז] הוא השלום המצוי במציאות מצד עצם שלמותו, לא בעבור החסרונות הקודמים להעדרו. השלום הוא היחס האמיתי שראוי להיות בין חלקי האומה הפרטיים, בין החלקים המשפיעים אל החלקים המקבלים ההשפעה שיהיה נמצא בפועל, בין העגל הצריך לינק אל הפרה הרוצה להניק [פסחים ק"ב], בין העוסקים בגמילות חסדים להעוסקים בעבודה, ובין שניהם אל העוסקים בתורה, היחס הראוי להימצא בין כל אחד מישראל לרעהו, עד שיבוא השלום להיות נתון יחס גם אל העצה והתחבולה והמחשבה הטובה, הכמוסה בלב רבבות אלפי ישראל שלמי אמונים, אל פועל ידיים והמציאות הגמורה.

רבנות הנה המחשבות הטובות אשר בלב רבים ושלמים מבני עמנו, מחשבות שלום, לקום ולהתעורר לרפאות כל שבר בישראל. אמנם תולדותיהן של המחשבות הטובות הללו מה הנה? בלב נשבר נאמר, שהמחשבות המאליפות הרו וילדו רק אנחות מרובות, שהנה פורחות באוויר, ובכית ישראל אין מקים אוהל ואין נוטה יריעה.

[...] הכלי המחזיק ברכה לישראל הורו אותנו חז"ל שהוא השלום ועליו להכין אותו ולסעדו, להוציא מן הכוח אל הפועל את היחס הצפון בתוך העצמות המפורזות לעצם על עצמו" [מתוך המאמר 'שלום בשם', נכתב בחודש מרחשון תרנ"ה, מובא ב'אורות הראיה' עמ' יח, עיי"ש].

אורות הראי"ה

הראי"ה ותורת הגר"א מוילנא (י')

והמדידה. ב. חכמת היצירה וההרכבה. ג. חכמת הרפואה והצמיחה. ד. חכמת ההגיון, הדקדוק והמשפט. ה. חכמת הנגינה הקדושה. ו. חכמת התיקון והשילוב. ז. חכמה שבין גשמי ורוחני וכוחות הנפש.

גם בזואולוגיה היה הגר"א בקי בצורה מופלאה [עיי' בספר 'הגאון החסיד' דף רצ]. נוסף על הנ"ל כתב הגר"א את הספר 'איל משולש' על חכמת המשולשים (טריגונומטריה) וההנדסה, בו ארבע מאות כללים שחיבר הגר"א, עם הקדמת נכד הגר"א. אחת ההסכמות למהדורה זו של הספר ניתנה ע"י הגאון ר' יששכר בער מו"צ דק"ק וילנא, וכך הוא כותב בה:

"לא עזובו ד' ושומר הבטחתו לישראל אשר הבטיחנו כי לא תשכח עדות מפי זרעו, והקים לנו דור דור וחכמיו לא לבד בגופי תורה מפיחם אנו חיים, ומבלעדם נגשש כעיוורים בצהרים, אף גם בפרפראות לחכמה היו לנו לעיניים ולכל חכמה ומדע עשו אונייים, ולקראת צמא התיו מים, להשקות עדת ישראל. ואף בדור האחרון הזה הקים ה' לנו מושיע הרב רבינו הגדול הגאון חסידא קדישא ז"ל שהיה מאשכולות הראשונים ומסוד ד' ליראיו לא הייתה דבר חכמה ומדע אשר שגבה ממנו".

הגאון רמ"מ משקלוב (מגדולי תלמידי הגר"א, ומייסד הישוב האשכנזי בארץ), בהקדמתו לביאור הגר"א על מסכת אבות כותב בקשר לידעותיו של הגר"א בחכמות הטבע: "מי יוכל למלל ולספר קצות ידיעותיו ופלאות חכמותיו, איך שידע כולם על בוריים, כמו חכמת המוסיקא שמביאה רבנו הגאון נ"ע בפירושו על התיקונים, וכן שאר החכמות שנשאר ממנו חיבורים עליהם, וכולם היו לו לרקחות ולטבחות לחכמת תורתנו הקדושה" וכו'.

את הפסוק "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" [תהילים קט יח] הסביר הגר"א, שדוד ביקש מדי' שיקח את עיניו לראות כיצד רוי המדע צפונים הם בפסוקי התנ"ך, לבל יצטרך לרעות בשדות זרים [התפץ חיים חייו ופועלו' עמ' תתשכ"א, עיי"ש]. בנוסף לכך היה אומר הגר"א, שכל התגליות שנתגלו במחקרי ארץ על דרך הטבע הם רק טיפה מן הים הגדול מהידיעות הצפונות בחכמת התורה שעתידות להתגלות עם משיח צדקנו, וקימצא קימצא מתגלות גם בעקבות משיחא ליחידי סגולה [עיי' 'מדרש שלמה' עמ' 145. ועיי' בספר 'נחלת יהודה' עמ' 345 דברי מרן הראי"ה].

פרק י': שבע החכמות ע"פ רבינו הגר"א

בשבועות האחרונים עסקנו בהשפעת תורת הגר"א על מרן הראי"ה, וראינו תחומים שונים בהם הלך הראי"ה ע"פ דרכו והתנגתו של הגר"א.
השבוע נעסוק ביסוד נוסף בתורתו של הגר"א, והוא לימוד מדעים וחכמות (בלשון הגר"א ותלמידיו: 'שבע החכמות'). תלמידיו של הגר"א קיימו את רצון רבם בעניין זה בשלימות, כפי שנראה להלן, ואף מרן הראי"ה נהג על פיו.

בקיאותו הרבה של הגר"א במדעים

כך כותב ר' ישראל משקלוב, מגדולי תלמידי הגר"א, בהקדמה לספרו 'אפת השולחן':

"כה אמר (הגר"א): כל החכמות נצרכים לתורתנו הקדושה, וכוללים בה. וידעם כולם לתכליתם (עד סוף הידוע לנו), והזכרים: אלגברה, ומשולשים (גיאוטמטריה), והנדסה, וחכמת המוסיקה, ושיבחה הרבה. הוא היה אומר אז כי רוב טעמי תורה וסודות שירי הלוים וסודות תיקוני זוהר אי אפשר לידע בלעדו, ועל ידה יכולים בני אדם למות בכלות נפשם מנעימותיה, ויכולים להחיות מתים בסודותיה הגנוזים בתורה. הוא אמר כמה ניגונים וכמה מידות הביא משה רבנו מהר סיני והשאר מורכבים, וביאר איכות כל החכמות, ואמר שהשיגם לתכליתם. רק חכמת הרפואה ידע חכמת הניתוח והשייך אליה, אבל מעשה הסמים ומלאכתן [...] גזר עליו אביו שלא ילמדנה [...] וכן חכמת הכישוף (ידע) [...] רק היה חסר לו מעשה העשבים (בוטניקה) וכל גמר מעשיה. ועל חכמת הפילוסופיה אמר שלמד אותה לתכליתה, ולא הוציא ממנה רק ב' דברים טובים, והם שבעים כוחות הנפש ועוד דבר אחד. והשאר צריך להשליך החוצה".

גם בניו של הגר"א מעידים על גדלותו של הגר"א בחכמות העולם, בתחילת הקדמתם לאדרת אליהו על התורה:

"לא הייתה חכמה אשר שגבה ממנו. בהיותו בן י"ב שנה לא נודע כי באו כל שבע החכמות בקרבו בתכלית הדקות והאמת" (עיי"ש מעשה פלא שעשה באסטרונומיה). שבעת החכמות המוזכרות פה הם: א. חכמת החשבון, התכונה

חשיבות לימוד שבע החכמות

לאמיתת העניין מוכרחים אנו להדגיש, כי הגר"א לא ראה בלימוד החכמות רק אמצעי בכדי לקיים מצוות התורה. אמנם לימוד החכמות יכול לסייע בהבנת סוגיות הש"ס בכמה מקומות, ואף עוזר להעמיק בסתרי תורה, אך עיקר חידושו של הגר"א בענין זה היה בכך שראה בלימוד החכמות מעלה עצמית, ולא רק 'הכשר מצוה'. כחלק מפעילותו הרבה והמסורה למען הרמת קרנם של ישראל, ייסח הגר"א חשיבות רבה ללימוד המדעים, ונימקו עמו: להרבות כבוד ישראל וכבוד שמים בעולם. בכלל, היו כל חייו של הגר"א נתונים להעלאת כבודם של ישראל על ע"י השכבה לאור, וכך היה אומר כי סיבת הגאולה אינה מעשיהם הטובים של עם ישראל, אלא כבוד ד' המחולל בגויים, ורצון ד' לקדש שמו בעולם, וכמו שכתוב: "ומביא גואל לבני בנייהם למען שמו" [ועי' ביאור הגר"א על תקוני זוהר קכז].

הגר"א כאב מאוד על כבודן של ישראל, והיה אומר מתוך אנחות כבודות: למה יאמרו בגויים איה חכמתן של ישראל. ומפה לאוזן אמר לתלמידיו הרבה פעמים: מה עושים תושבי התורה שלנו בעד קידוש ד', כמו שעשו הקדמונים מגדולי ישראל שרבים מהם קידשו שם שמים ע"י ידיעתם המרובה בחקירת מצפוני הטבע מנפלאות הבורא ית"ש, אשר גם מחסידי האומות העלו על נס את חכמת ישראל [מדרש שלמה עמ' 127 ואילך].

אחד המקורות עליהם התבסס הגר"א בחידושו זה, נמצא בדברי הוזהר הקדוש [פרשת וארא דף קיז] וזה לשונו: "ובשית מאה שנין לשתיאתה (שנת ת"ר) יתפתחו תרעי דהחכמתא לעילא דחכמתא לתתא, ויתחקן עלמא לאעלי בשביעאה וכו'". הגר"א דיבר הרבה על יברי הוזהר האלו, בציון חישובים עמוקים, ועיקרם הוא שאתחלתא דגאולה קשורה עם קיבוץ גלויות ועם התפתחות מבוועי החכמה באיתערותא דלתתא ע"י ישראל בירושלים. כמו כן ראה הגר"א רמזים עליונים על ייעודו בענין זה.

רבים מבבלי השכלה ומלומדים ידועים בחכמת מחקרי הטבע, ביניהם שרים ורוונים נכריים, היו באים להגר"א לבקש ממנו פתרונות ועצות על שאלות קשות במחקרי הטבע, והוא ענה על כל השאלות הקשות באופן מפליא ובבהירות רבה. התשובות שהשיב למלומדים חוקרי הטבע, הביאו לידי קידוש השם וכבודו של ישראל במידה כבירה.

אמנם כשראה שהדבר גורם לו טרדה מרובה, היה משתמט מלקבל את כל השאלות הנ"ל, ובמקרים רבים יעץ לפנות בעניינים אלו אל תלמידיו, בייחוד לחכמי שקלוב.

יצויה לי להעתיק מן החכמות

רבינו הגר"א רצה שתלמידיו יעסקו אף הם בחכמות ובמדעים, כמובן בצורה הראויה ע"פ ההלכה והאמונה. הוא הביע שמחתו והוקרתו על אלה מתלמידיו שקיימו את הוראתו בענין הגדול הזה לקידוש שם שמים ושם ישראל.

וכך כותב ר' ברוך ב"ר יעקב ז"ל משקלוב, שהיה מבאי ביתו של הגר"א, בהקדמת תרגומו לספר 'אוקלידוס':

"ובחיותי בק"ק וילנא המעטירה, אצל הרב המאור הגדול, הגאון מאיר עיני הגולה, החסיד המפורסם מו"ר אליהו נ"י, בחודש טבת שנת תקל"ח, שמעתי מפיו הקדוש, כי כפי שיחסר לאדם ידיעת שארי החכמות, לעומת זה יחסרו לו מאה ידות בחכמת התורה הקדושה, כי התורה והחכמה צמודים יחד. וציווה לי להעתיק מה שאפשר ללשונו הקדושה מן החכמות וכו' ישוטטו רבים ותרבה הדעת בין עמנו ישראל, וחסרו לשון לאומים אשר כשאון מים רבים ישאון לעומתנו, 'איפה חכמתכם', ונמצא שם שמים מתחלל".

(היו שרצו לפקפק בנאמנות עדותו של רבי ברוך משקלוב, אך לא מסתבר כדבריהם, משום שהספר יצא כבר בחייו של הגר"א, ולא חשש המחבר שמא יתבדה, ואף הגר"א לא מתה על כך. ומי שמעיין בנימוקי המסתפקים, וראה שאין בהם משום הוכחה כלל).

כך גם משתמע מדברי מחבר הספר 'עליות אליהו' (על תולדות הגר"א), הכותב כך: "גם כאשר קם אור ישראל וקדושו (הגר"א)... צופה כל תעלומות החכמה בכל מדע, וכל תסום לא עממנו, וישח כל משכיל במדעים, וישפל כל חכם הרזים מפני גודלו והדר גאווו, וכי ידו בכל משלה, ולבוא עד קצה תבונתו נלאו כל חכמי לב [...] הרבה מאורות החכמה יש באור התורה, לימד דעת את העם, וחרפת עמו הסיר כאשר הראה לדעת, כי הרבה הררים תורה ובדינים תלויים בשערי החכמות, וציווה להעתיק ולהוריק משלשן ועם ללשונו הקדושה כל מדע וכל חכמה" [עליות אליהו עמ' מו].

אמנם כוונת הגר"א הייתה לזרז ולעורר על לימודי חכמות ריאליות, ולא רעיונות פילוסופיים, והוא דחה בצורה גורפת את הפילוסופיה [כמובא בהקדמת פאת השולחן שהוכרזו לעיל].

נכדו של הגר"א, ר' יעקב, כותב בהקדמתו לספר הגר"א 'איל משולש' (וילנא תקצ"ג): "שלא ליכנס בפתח החכמה עד שימלא כרסו בתורה ובמצוות, ואז תהיה לו לאבן בוחן לבחון כל דיבור ודיבור מלימודי החכמות" [עיין 'הגאון החסיד' דף ריז].

חכמת תלמידי הגר"א

רבים מתלמידיו של הגר"א הצטיינו בנאוונותם בשבעת החכמות ובמדעי הטבע. ידוע גם על כמה מהם שעסקו בהמצאות מדעיות חשובות, ביניהם: בנו של הגר"א, וכן הגאון רבי מנשה מאיליה (ממקורבי הגר"א), וכל זאת בהשראת עידודו של הגר"א.

הראשונים מתלמידי הגר"א שעסקו בפועל בלימוד חכמות הטבע היו רבים מ'חכמי שקלוב', בראשות הגאונים ר' בנימין ריבלין, ר' ברוך שיק, ר' יהושע צייטלין, ר' נטע נאטקין, ר' מנשה מאיליה, ר' מרדכי צוקרמן, ועוד. ר' בנימין ריבלין משקלוב, שהיה שארו וקרובו של הגר"א, היה נחשב למומחה הגדול ביותר בדורו בידיעת שבע החכמות, ואף העמיד תלמידים רבים במקצוע זה, בייחוד בני ישיבתו שבשקלוב. באופן מיוחד צויה בצוואה נמרצה על כל צאצאיו לקיים את המצוה הזאת כל אחד לפי כשרונו ויכולתו.

אחד הספרים המיוחדים שיצאו בדורו של הגר"א, נקרא 'ספר הברית', לרבי פנחס אליהו הורביץ זצ"ל מוילנא, העוסק בין היתר בחקירת מדעי הטבע ובעיקרי יסודות שבע החכמות. בספר מובאים גם אזכורים לספריהם של מלומדים מאומות העולם. כאשר הוציא לאור ר' פנחס אליהו את ספרו זה לאור, העלים את שמו מרפי

הספר, ורבים מהקוראים חשבו כי הגאון מוילנא חיברו, משום הדמיון בין הדברים הכתובים בו לדברים שאמר הגר"א [עי' 'עליות אליהו' דף כג].

לדעת רבים הסתמך ר' פנחס אליהו על חבוריו של הגר"א. אחד מבני משפחתו (של מחבר ספר הברית) – הרב אריה לייב הורביץ זצ"ל, הרצה פעמים רבות על ערך הספר הנ"ל, ובין השאר סיפר, שהמחבר היה פונה בשאלות בענין שבע החכמות גם לחכמי שקלוב, ולרבו הגר"ח תלמיד הגר"א, שגם הוא היה מומחה רב במקצוע זה בשיטת הגר"א [אבי הישיבות ח"ב עמ' 624].

גם בפזמוניו הקדושים של רבי יושעא רבלין זצ"ל [קול ישועה בסערת אליהו] משנת תרי"ח, מדבר על מצוות הגר"א ללמוד את שבע החכמות [בשבעות הבאים נעסוק בפזמונים אלו בהרחבה, ע"פ מרן הראי"ה].

הוראת הראי"ה בעקבות דברי הגר"א

במאמר 'דרישת ד' שכתב מרן הראי"ה בעת כהונתו כרבה של העיר יפו, ונדפס כעבור כמה שנים בירושלים, מובאים הדברים הבאים:

"כל מה שיחסר לאדם מחכמות העולם, נגרז זה יחסר לו עשרת מונים מן התורה" – כך אמר רבנו הגר"א ז"ל לנאמניו ביתו. ועל כן עם הגברת עוז התורה, מוכרחת היא הרחבת החכמה העולמית. אם אי אפשר לו לכל בן תורה, להיות חכם בכל מקצועות המדעים, הרי אפשר לו לידע את המצב הכללי של החכמות בעולם ואת פעולתן על החיים, להכיר את הסגנון הכללי של צביון הרוח שבדורו, כדי שידע איך לפרנסו ואיך להיטיבו" [עקבי הצאן].

אמרה זו של הגר"א נזכרת גם בכתביו המוקדמים ביותר של הראי"ה, בביאוריו לאגודות רבה בר בר חנה [נדפס בספר 'מאמרי הראי"ה' ד"ה זימנא דחא]. ושם מעלה הראי"ה נקודה נוספת בדברי הגר"א: ערכן של החכמות לא רק מבחינת ההשפעה על 'הלכי הרוח שבדור', אלא מבחינה פנימית יותר. לא רק מבחינת 'ודע מה שתשיב', אלא גם בגלל רחבות האופקים שהמדע הכללי מעניק, לראות את פועל ד' בעולמו, שהוא גילוי החכמה העליונה, "כולם בחכמה עשית". וכך כותב שם הראי"ה:

"אם היו ישראל יודעים אותן חכמות, ומתכוונים בלימודם לשם שמים, אזי היה מתקדש שם שמים, וגם על ידי זה היה אפשר להוסיף דעת תורה ויראת ד'. וכתוב בשם הגר"א, שכל מה שיחסר לאדם מלימוד החכמות, נחסר לו כאלה מאה פעמים מלימוד התורה, כי החכמות רקחות וטבחות הן לתורת ד'. ואם היו ישראל יודעים ומבינים בכל חכמה ומדע – היו החכמות עצמן מתעלות, שכל אחת הייתה סיבה להגיע לקדושה ולמעלה עליונה, כי היו מאחדים אותן עם קדושת התורה, להשכיל יותר בחכמת הישית על ידי החכמה הניכרת בכרואים, והיו מתעלים אז ענייני האהבה והיראה ויתר המידות הקדושות".

רבי שם טוב גפן

אחד החוקרים הגאונים בדורו של מרן הראי"ה, היה רבי שם טוב גפן זצ"ל, שהיה ידוע בהגיונותיו המדעיים המקוריים. 'בחירי חוקרי עמנו, משגב התורה והתעודה בדורנו', כינהו הראי"ה באחת מאגרותיו [אגרות הראי"ה ח"ד עמ' קנז]. ועיין 'תבואות' (ישיבת כרמיאל, חורף תשס"ז) עמ' 30 חומר נוסף בענין]. ואף העניק לו הסכמות לספריו [ספר 'תורת הנבואה הטהורה' / תורת יסודות המדידה]. באחת מהסכמותיו מביא הראי"ה את החשיבות העליונה של לימוד המדעים. וזה לשונו:

"שמחתי ידך חביב בפועלך בספרך החדש... והאירותה בחכמת לבבך במקצוע הזה את אופק ספרותנו זה שנות מספר [...] ימים מקדם נזכרה, בעת אשר נראה תלמידי חכמים ותיקים, באים להרחיב לנו את הספרות המדעית, ורגשי תקווה וגודל נמלא, הימים אשר בעל 'יסוד עולם' ערך את ספרו, כדי למלא עצת רבן של ישראל – הרא"ש ז"ל, עד הימים אשר מעתיק ספר האוקלידוס' עשה מלאכתו למלאות עצת רבינו החסיד, הגר"א ז"ל. אהבת המדע, המחוטבת בנועם התורה ותמדת יראת ד' ברה, כמה נחמדה היא, וכמה מרהיב הוא את נפשנו חזיון כזה, אחרי אשר כמעט נתרחקנו ממנו, תקווה ימלאנו לחידוש ימים טובים, כימים מקדם" [מתוך הסכמתו לספר 'תורת יסודות המדידה' (תרע"ב). מובא ב'הסכמות הראי"ה' פרק יג עמ' 19].

מבצע לקוראי 'שבת הראי"ה':

שלחו לנו סיפור לא מוכר על מרן הראי"ה,
וקבלו חינוך חוברת 'עטרת צבי'
על קשרי הידידות וההערכה

בין הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל ומרן הראי"ה קוק זצ"ל

חדש!

חוברת 'מפאר הראי"ה' –

ליקוטים ממרן הראי"ה ובית מדרשו
על פרשת השבוע.

שלחו לנו את כתובת האימייל שלכם,
ותקבלו מדי שבוע את החוברת.

העלון יוצא לאור בסיוע 'דפרי שיר' – הדוכן שלך לספרי קודש ומוסיקה
יהודית. סניף ראשי: תחנה מרכזית ירושלים.
פלאפון: 052 4797380.